

ПСИХОЛОЗИ У СИСТЕМУ ОДБРАНЕ

СУШТИНСКА ПОДРШКА КОМАНДОВАЊУ

Следеће године обележићемо седам деценија од како су и на овим просторима психолози ушли у војску, најпре у војно здравство, односно на Ваздухопловно-медицински институт, а затим и на Војномедицинску академију. Трупни војни психолози појавили су се у јединицама пре три деценије, да би тек последњих десетак година стекли истинску афирмацију.

Мада у почетку нису били широкогрудно прихваћени, посебно у командној структури, убрзо су својим специфичним стручним знањем и несебичним напорима да реше, посебно, проблеме прилагођавања регрута на нову, војну, средину, али и неке специфичније тешкоће и изазове у раду професионалних припадника војске, попут прекоманди или ступања на нове дужности, освајаји трновите терене и побеђивали командантску сујету. Могло би се рећи да неразумевања њихове улоге у јединицама има и данас, али неупоредиво мање, посебно после ванредних догађаја проузрокованим људским фактором, када је њихова улога у отклањању последица незаобилазна. Често истичући да њихов рад суштински доприноси ефикаснијем и квалитетнијем командовању, војни психолози стекли су, с временом, завидну професионалну афирмацију, која им

Чак и најбогатије и најбоље опремљене војске на свету, оне које не улажу само у развој оружја, већ и у развој безбедносне опреме војника, без стручне помоћи психолога не могу бити сигурне колики је ниво њихове спремности за извршавање задатака у земљи и иностранству

омогућава да се све више ангажују и у превенцији ванредних ситуација.

Бројни и значајни задаци

Војска се данас, у другој деценији 21. века не може ни замислити без психолога. Њихова најважнија мисија јесте да омогуће ефикасно командовање и управљање људским ресурсима, али и да осигурају квалитетније оспособљавање и психофизичку спремност припадника Министарства одбране и Војске, зарад унапређења њихових оперативних способности за извршавање додељених мисија и задатака. Њихови задаци су број-

ни и све сложенији, а обухватају селекцију и класификацију кадра, психолошке припреме професионалних војних лица, социјализацију и каријерно саветовање, изграђивање лидерских способности, кохезивну процену војних колектива, праћење психофизичког оптерећења, образовање и стручну едукацију професионалних припадника система одбране... Мада из тако набројаних задатака и обавеза није једноставно сагледати напоре потребне да би се они и остварили, нема никакве сумње да је помоћ психолога за ефикасно командовање, али и њихова одговорност, веома велика.

Да су у Министарству одбране свесни значаја и одговорности психолошке службе у систему одбране, сведочи и податак да је 2013. године у Сектору за људске ресурсе оформљено Одељење за развој психолошке делатности, које се бави координацијом, унапређивањем и нормативним регулисањем рада војних психолога, организацијом

деловања у кризним интервенцијама, уградили у неке властите пројекте. Наши су задаци одговорни и не смемо се затварати у сопствене оквире. Зато последњих година учествујемо на различитим стручним семинарима и скуповима психолога у Србији и сарађујемо са психолозима у цивилству, посебно са факултетима, што је у јавности имало веома добар одјек и повећало углед војних психолога. Пре две године, децембра 2014, с циљем да афирмише рад војних психолога у стручној јавности, прати савремена достигнућа психолошке науке и учествује у активностима струковне организације психолога, при Друштву психолога Србије основана је и Секција војних психолога, која је ове године на 64. сабору психолога Србије на Златибору добила традиционалну награду Друштва признање „Љуба Стојић“ за допринос у раду и развоју Друштва психолога Србије – рекла је, између осталог, Нада Марковић.

Нада Марковић

Мајор Вук Вуџковић

психолошких тренинга и професионалним развојем, усавршавањем психолошке превенције и професионалне селекције, класификације, каријерног вођења и саветовања припадника Министарства одбране и Војске Србије. Говорећи о раду војних психолога током последњих година, начелница тог одељења Нада Марковић је на недавном скупу војних психолога, одржаном у Дому Војске Србије у Београду, истакла и њихову сарадњу са колегама из страних армија, од којих су стекли нека драгоцене искуства, посебно у раду с припадницима мировних мисија и операција.

– Наши психолози обогатили су своја искуства сарађујући са колегама из армија Данске, Немачке, Италије, Словеније и Уједињеног Краљевства, чије смо примере добре праксе у организацији и методама рада, селекционим процедурама, изради тестовне платформе за компјутерско тестирање, реализацији курсева и различитих психолошких тренинга у области лидерства и каријерног вођења, као и

Допринос који расте

За кратко време Секција војних психолога успела је да промовише рад психолога у систему одбране бројним континуираним активностима из области психолошке превенције, селекције, саветовања, припрема, лечења, здравствене и образовне делатности, као и рада у специјализованим агенцијама Министарства одбране. Природно, у Одељењу за развој психолошке делатности брину и о статусу и каријерном развоју психолога, кроз стално усавршавање и унапређење психолошке процене у војсци, развојем и осавремењивањем психолошких тестова, обуком психолога, унапређењем психолошке превенције у Министарству одбране и Војсци, савременијим деловањем у кризним интервенцијама, реализацијом научноистраживачких пројеката...

– Допринос психолога систему одбране сваке године је све већи – истакла је Марковић, додајући да се ам-

бициозни циљеви могу постићи и увођењем у праксу савремених концепата и метода рада, валидацијом психолошке селекције, развојем психолошких модела превенције и подршке, евалуацијом психолошких припрема и посебно сталном и квалитетном едукацијом садржајима из војне психологије, не само психолога, већ и других припадника војске.

Једна од значајних области рада војних психолога је и превенција ванредних догађаја. У склопу психолошке превенције, војни психолози у јединицама реализују многе теме везане првенствено за заштиту менталног здравља, превенцију суицида, психологију стреса и војних колектива. Трупни психолози су, неретко, ангажовани у истраживањима Института за стратегијска истраживања, посебно у пројектима који се тичу професионализације војске, вредносног система њених припадника, мотивације за избор војног позива, ангажовања жена у војсци, психолошких момената успешности у војној професији. Мајор Вук Вујовић, начелник Одсека у Генералштабу ВС, истиче да се све активности и сви напори војних психолога могу свести на једно.

– Суштинска подршка командовању, то је смисао нашег рада. Наш је задатак да на основу валидних специјализованих инструмената проценимо способности и потенцијале припадника система одбране за обављање одређених дужности и напредовање у каријери. У сврху што ефикаснијег искоришћења људских ресурса психолози процењују и препоручују појединце за дужности које су оптималне за њих, групу или организацију. Образовани и оспособљени да буду консултанти за процену борбене спремности људства, менталног стања и отпорности појединаца, и за саветовање команди у доношењу одлука о употреби људства у борбеним дејствима, војни психолози су експерти за људско понашање у контексту војних операција – каже мајор Вујовић и додаје да посао војног психолога није и не сме да буде само отклањање понекад и драматичних последица ванредног догађаја.

– Наш посао је и у том домену веома значајан, али охрабрује што је последњих година много пажње поклоњено и превентиви. У јединицама постоје превентивни тимови, у чијем саставу су психолози, лекари и командна структура, који функционишу веома добро, усвојена је процедура деловања, слична оној у страним армијама, што је дало жељене резултате. Ове године отишли смо корак даље и реализовали курс за психолошку интервенцију у кризи, који је успешно завршило двадесетак психолога из команди и јединица Војске Србије, а следеће године слична знања стећи ће још толико трупних психолога. Циљ петодневног курса био је да се усвоје вештине за спровођење психолошке прве помоћи и рекапитулацију стресног догађаја у јединицама, чиме се смањује негативан учинак трауматичног догађаја и минимизира

потенцијални развој симптома посттрауматског стресног поремећаја код припадника Војске погођених кризним догађајем – каже мајор Вујовић.

Анализа психофизичке оптерећености

Једна од веома значајних активности војних психолога јесте и праћење психичке спремности припадника војске на извршавање задатака из мисија које су јој поверене. Ове године тежиште је било и на психолошкој подршци учесника у мировним операцијама и мисијама, којих је и у Војсци Србије све више. На основу искустава стечених у сарадњи с колегама из страних армија, урађени су нови, савременији инструменти за процену психолошке спремности припадника војске за извршавање тих задатака.

– У Приручнику за психолошку припрему припадника војске за учешће у мировним операцијама дефинисали смо процедуре које већ постоје у страним армијама, посебно у војсци САД, која с тим задацима има и највише искуства. Наравно, решења смо прилагодили нашим специфичностима и задацима које у мисијама обављају припадници наше војске и могу рећи да наш приручник ни по чему не заостаје за оним које имају најсавременије армије света. Паралелно с тим, урађен је и Приручник за припрему припадника специјалних јединица, који, због природе задатака које обављају, заслужују посебан третман. Израда тих приручника захтевала је и измену одређених укорењених ставова и процедура, које у савременом добу нису давале жељене и потребне резултате – каже мајор Вујовић, истичући да је, зарад квалитетне анализе и процене, било нужно изградити нове, модерније и објективније психолошке инструменте.

– Због тога је израђен и нови Упитник за процену психосоцијалног стања и психофизичког оптерећења припадника војске. Таква истраживања у јединицама од батаљона навише реализујемо већ деценију и показало се да досадашњи упитник не даје објективну анализу стања ствари. Нови упитник, квалитетнији, примеренији захтевима времена, задовољава захтеве струке и одговара на многа нова, савремена питања, која се тичу мотива и спремности припадника система одбране на извршавање специфичних одговорних и често изразито ризичних задатака. Као и сваке године, о резултатима испитивања извештавамо командне структуре, које на основу наших запажања доносе одговарајуће одлуке. Наше десетогодишње искуство показује да резултати таквог тестирања јединица и одлуке које се доносе у складу с нашим запажањима имају ефекта на побољ-

Биљана Ошашевић

НЕЗАОБИЛАЗАН ЧЛАН КОМАНДАНТСКОГ ТИМА

Отварајући Четврти стручни скуп војних психолога у Дому Војске Србије помоћник министра одбране за људске ресурсе Милош Јанковић истакао је да ће психолози имати подршку Министарства одбране, посебно у реализацији научноистраживачких пројеката.

– Последње три деценије психолози представљају важан ослонац и незаобилазан чинилац тима сваког команданта, када су потребна процена људства за ангажовање на различитим задацима и психолошке припреме и едукација, као и свеукупна превенција неприлагођеног понашања у војној средини. Војнобезбедносни сектор је пун изазова који делују стресогено и отежавају адаптацију припадника система одбране. Истраживање свих фактора у том ланцу утицаја веома је важно из више разлога, међу којима истичем оне практичне – примену добијених резултата ради јачања капацитета за извршавање мисија војске и побољшања услова рада у јединицама, а самим тим и постизања боље адаптације и већег задовољства запослених на различитим дужностима – рекао је Милош Јанковић.

шање психофизичке способности и мотивацију припадника јединица – каже мајор Вујовић.

Говорећи о иновираним упитнику, у чијој изради је последњих месеци и сама радила, психолог Биљана Оташевић истиче да он мери и степен поверења које појединац има у свог претпостављеног и у јединицу којој припада.

– Био нам је циљ да добијемо што верније одговоре на питање колико је сваки појединац психофизички спреман да изврши задатке који се пред њега поставе. На то свакако утиче и његов став о претпостављеном, али и о јединици чији је члан, о оружју које поседује, опреми коју користи и средствима која су му на располагању. Поверење у колектив један је од значајних чинилаца морала и спремности на жртвовање, чије перманентно максимизовање представља један од задатака који се стављају пред психологе. Зато је важно да на основу професионално срочених питања, објективних и у стручном и у сваком другом погледу, добијемо одговоре које оцењујемо у складу с временом у коме живимо. Може се слободно рећи да ће нови упитник, знатно бољи од претходног, усаглашен са искуствима страних армија и при-

лагођен нашим специфичностима, дати неупоредиво објективније резултате које ће командовање моћи најефикасније да искористе. Важно је да командовање зна какво је психоцијално стање припадника у њиховој јединици зато што оно диктира ниво ефикасности јединице. Охрабрује ме са знање да је командна структура изузетно заинтересована за резултате истраживања које смо спровели прошлог месеца.

Спремност највећа тајна

На основу сличних истраживања реализованих последњих десетак година, могуће је уочити извесне трендове, а на основу њих и доношење одговарајућих мера, истиче мајор Вујовић. Али на наше питање које су то мере и на основу каквих резултата су донете, наш саговорник се само насмешио.

– Управо то је оно што јавност не треба да зна. Ниво морала и спремности припадника војске, као и степен њиховог физичког и психичког оптерећења на дужностима и задацима које обављају, представља највећу тајну сваке војске. То је оно што ни стотину авакса не може да открије – каже Вујовић.

– Оно што може да се зна јесу задаци који нас очекују у наредном периоду. После осавремењивања теста за процену психофизичког оптерећења припадника војске, радићемо на прописивању психолошког мерног инструмента за процену психичке спремности команди и јединица (ПСИ-16), имплементацији Приручника за психолошку припрему, оспособљавању још 22 психолога Војске за примену процедура психолошке интервенције у кризи, а не смемо да занемаримо ни чињеницу да нас нема довољно и да у условима недовољне кадровске попуњености мора знатно више да се ради на координацији. Неповољна околност је и да је више од половине психолога у Војсци Србије старије од 50 година, што отежава њихов рад на терену.

Несумњиво је да војни психолози у савременим армијама имају значајну улогу. Чак и најбогатије и најбоље опремљене војске на свету, оне које не улажу само у развој оружја, већ и у развој безбедносне опреме војника, без стручне помоћи психолога не могу бити сигурне колики је ниво њихове спремности за извршавање задатака у земљи и иностранству. Оперативна и тактичка психологија су релативно нове дисциплине војне психологије, које доприносе командовању и одлучивању о борбеним операцијама. Њихов фокус је на безбедности и профилисању људства и на оспособљавању противника и умањивању његове борбене моћи. При томе, нема сумње да на мотивисаност припадника војске за обављање тешког и одговорног војног позива не утичу само висина примања, број припадника и опремљеност јединице, нити само осећање патриотизма и припадности држави. Најновије испитивање нивоа психофизичке оптерећености припадника наше војске показаће реалан степен оптерећености на радном месту и спремности за извршавање задатака из мисије, чак и у условима повишеног напрезања. А колики је ниво те спремности знаће, на крају, само психолози и команданти. ■

Душан ГЛИШИЋ

Снимео Даримир БАНДА